

ДИВЉЕ И МЕЛАНХОЛИЧНЕ ЗВУЧНЕ ПУЛСАЦИЈЕ МИЛОША ЦРЊАНСКОГ

Свим књижевним родовима и жанровима у којима се окушавао, Милош Црњански донео је специфичне контуре, валере и доје. Његова поезија је и прозна и филмска, његови романи су и поезија и велика уља на платну, позоришне драме су и музичке партитуре и скице на папиру, његови *Хијерборејци* могу бити и филм-есеј. Опире ли се, заправо, књижевни опус Милоша Црњанског транспоновању у другачије уметничке димензије и закономерности? Због чега су и филмски и позоришни уметници његова дела са страхопоштовањем остављали нераздевичена или их дотицали тек у назнакама? Јасно је, рецимо, да *Сеоде* носе могућност за потентну филмску историјску мелодраму, а било је потребно неких 6 деценија од њиховог објављивања да Александар Саша Петровић започне снимање истоименог филма, који је и даље остао недовршен. У театру чини се тек да 21. век доноси нешто више храбрости за Црњанског (обновљене *Сеоде* у режији Виде Огњеновић у Српском народном позоришту, *Маска* у режији Горчина Стојановића у Народном позоришту у Сомбору, *Тесла* у режији Никите Миливојевића у Мадленијануму, Пјер Валтер Полиц окушао се као редитељ *Сеоба* у Књажевско српском театру...) а на телевизији колоритна, суптилно-иронијска *Маска* у адаптацији и режији Марка Новаковића. Лако је наћи разлоге у идеолошкој маргинализацији великог писца, али далеко је теже суочити се са недостатком уметничке храбрости, дрскости чак, грозничавог лудила којим би један уметник запосео дело Црњанског и дао му сценско и перформативно обличје. Његове слике, визије, халуцинације, цезуре, темпо... тешко се кроте, иако је и

сам Црњански за свој живот (а није ли читаво жиће слио у своја дела?) рекао: „Цео мој живот је један театар, једна драма, фарса, трагикомедија, или само комедија, ако хоћете, која има неколико чинова.“ И није далеко Црњански отишао од себе када је о Његошу писао и његовом „жићу гигантском и сладострасном“.

Иако је радио као медиј продукционо далеко мање захтеван од театра и филма, дела Црњанског нису у великом обиму бивала адаптирана у радиофонском облику. Драмски програм Радио Београда је до 2013, када се приступило обимном пројекту који је сада пред читаоцима и слушаоцима, реализовао *Маску* (у режији Оливера Викторовића 1978), *Приче о мушком* (у режији Србољуба Божиновића 1979), *Конак* (у режији Наде Бјелогрлић 1986), *Погземни клуб* (у режији Иване Вујић 1987), и *Роман о Лонгону* (у драматизацији Звонимира Костића и режији Мирослава Јокића, 2002). Када је почетком 2013. настала идеја да део продукције Драмског програма Радио Београда буде посвећен обележавању 120 година од рођења Милоша Црњанског, наша редакција нашла се пред огромним изазовом. Уредница серије *Радиошкола* у којој се емитују дела драмске класике, Мелина Пота-Кољевић, предложила је да књижевник Вуле Журић драматизује *Сеоде* које ће режирати Зоран Рангелов и Илија Гајица, а да редитељ Радослав Рале Миленковић адаптира и режира *Дневник о Чарнојевићу*. За серију *Драма Трећеј уропрама* коју је 2013. уређивао песник Војислав Карановић, у којој су заступљена дела која вибрирају поетским набојем ван класичне драматургије и нарације, сама Мелина Пота-Кољевић је адаптирала и режирала *Лирику Ишаке*. У сарадњи са Задужбином Милоша Црњанског и њеним председником Милом Ломпаром, којима дугујемо захвалност, остварили смо права на адаптацију дела великог писца а издавачака делатност наше куће на продукцију ове публикације.

Испоставило се да је транспоноване фикционих светова и хронотопа, просторвремена дела Милоша Црњанског у медиј радија, отворило ауторима несагледиво поље слободе. Звук, уметност звука, провокација унутарњег слушаоачевог ока, поље слика несвесног, магијског,

бескрајнойлавокружној, оно специфично време које само радио уме да изнедри, онај рељефни простор лутања Милоша Црњанског, пружи-ли су нам радост и привилегију да барем за педесетак минута коли-ко траје свака од емисија будемо близу Црњанском, да пулсирамо његовим истовремено дивљим и меланхоличним дамарима. Сада се тај свет отвара и пред вама, слушаоцима и читаоцима.

ВЕСНА ПЕРИЋ, одговорни уредник Редакције Драмски програм